

Bárta, Boleslav; Smékal, Vladimír

Prof. dr. Vilém Chmelař sedmdesátiletý

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. B, Řada filozofická.
1962, vol. 11, iss. B9, pp. [211]-228

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/106198>

Access Date: 27. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ZPRÁVY

Prof. dr. Vilém Chmelař sedmdesátiletý. Slavit sedmdesáté narozeniny v plné tělesné a duševní svěžesti, úspěšně vyvíjet v tomto věku rozsáhlou a intenzivní činnost vědeckou, pedagogickou, organizační a veřejnou a mít přitom konkrétní program tvůrčí vědecké práce na řadu příštích let, není jistě zjev dosud běžný.

Byl-li tento dar života dopřán členu korespondentu ČSAV prof. dr. Vilému Chmelařovi, není to jen „dar“, ani dílo náhody, ale především výsledek jeho promyšleného životního stylu, celoživotní sebekázně, skromnosti v prostředcích a konstruktivního přístupu k životním problémům. Je to především něco, co si od života mohl vzít a také vzal sám ze své vůle, protože včas pochopil nescmlouvavé zákony jeho determinismu.

Zamýšlíme-li se dnes nad životem a dilem prof. dr. V. Chmelaře, nečiníme tak proto, abychom vyčerpávajícím způsobem zhodnotili jeho celoživotní dílo. Nelze tak totiž učinit s dílem člověka, který je právě v plném tvůrčím rozmachu a jehož myšlení — v protikladu s dnešními našimi měřítky stárí — naopak spíše ještě získává na pružnosti, pronikavosti i odvaze.

V následujících řádcích podáme tedy jen stručnou rekapitulaci dosavadního života a díla profesora Chmelaře. Bude to jen krátký pohled zpět u jednoho z milníků jeho života. Bude to pohled, který ukáže, že dnešní i zítřejší dílo profesora Chmelaře je přirozeným pokračováním jeho díla včerejšího. Pokusíme se ukázat, jak toto dílo postupně, vzácně rovnoměrně, bez prudkých zvrátů a obrátů vyzrává, jak dnešní jeho činy nepopírají to, co vykonal včera a naopak. Pokusíme se ukázat, jak jeho životní cesta je sice pozvolná, ale přitom nepřetržitá cesta vzhůru. Je to cesta člověka práce — cesta mravenčí píle, nezdolné tiché vůle a zodpovědného vztahu ke společnosti.

Profesor Chmelař se narodil 19. listopadu 1892 v Podolí u Přerova. Maturoval na gymnasiu v Přerově a na učitelském ústavu v Příboře. Na Karlově universitě v Praze (1920—1925) studoval psychologii, filosofii, historii a zeměpis. V psychologii byl žákem Františka Krejčího, avšak experimentální metodologii si osvojil při svém studijním pobytu v Lipsku v letech 1922 až 1923. Své znalosti experimentálních metod prohloubil ještě několika dalšími studijními cestami do ciziny. V roce 1925 byl promován podle řádu „slavnostní promoce“ na doktora filosofie na Karlově universitě v Praze.

Od roku 1926 pracuje nepřetržitě v Brně. Ještě v témže roce začal úzce spolupracovat s univ. profesorem Dr. Mihajlo Rostoharem, který v té době budoval na filosofické fakultě brněnské university Psychologický ústav. Protože tehdy nebyla u nás jiná psychologická pracoviště než universitní a prakticky neexistovala žádná volná místa psychologů, pěstoval profesor Chmelař vědu řadu let při učitelském povolání. Pro obor psychologie se habilitoval v lednu r. 1939 na filosofické fakultě v Brně, kde působil již od r. 1932 jako nehonoraný asistent Psychologického ústavu. Jeho docentská činnost na universitě však byla za okupace přerušena zavřením českých vysokých škol.

Ohled po osvobození Brna Sovětskou armádou (v dubnu 1945) zahajuje profesor Chmelař práce na obnovení Psychologického ústavu. V roce 1946 byl jmenován mimořádným profesorem a v roce 1949 řádným profesorem psychologie. Ředitelem Psychologického ústavu se stal v roce 1948, kdy profesor Rostohar odešel na odpočinek. Vedle vedení Psychologického ústavu bylo profesoru Chmelařovi svěřeno po odchodu akademika O. Chlupa do Prahy (ve druhé polovině r. 1948) i vedení pedagogického semináře filosofické fakulty. Na tomto základě vznikla 1. září 1953 katedra psychologie a pedagogiky, kterou profesor Chmelař vede až do současné doby.

Již od počátku údobí své samostatné vědecké práce se profesor Chmelař snažil o to, aby psychologie byla co nejvíce a nejlépe využívána ve společenské praxi. S touto snahou je spojena jeho celoživotní činnost organizátorská jak na různých úsecích praxe, tak i na úseku vědy a činnost popularizační.

Ve druhé polovině 30. let byl intenzivně činný v „Zemském spolku pro léčbu a výchovu mrzáků na Moravě a ve Slezsku“ a významně ovlivňoval péči o tělesně vadné děti. Tuto svou činnost opíral nejen o praktické zkušenosti, které získával jako učitel zvláštní školy pro tělesně vadné v Brně-Králově Poli (1926–1931), ale především o vlastní vědecké poznání psychiky tělesně vadných.

Koncem třicátých let¹ se Chmelař stává iniciátorem a organizátorem hudování sítě okresních poraden pro volbu povolání na Moravě. Do konce samostatnosti první republiky bylo jeho zásluhou zřízeno při Zemské péči o mládež na území Moravy 70 českých poraden, které usměrňoval a vedl po odborné stránce. Vedle toho sám prováděl rutinní psychologickou práci v Zemské poradně pro volbu povolání, kterou řídil, a v poradně při Zemské radě živnostenské. Obě funkce zastával až do zániku poraden za okupace. Především jeho zásluhou radily moravské poradny na svém území asi $\frac{1}{3}$ mládeže české národnosti.

Dr. Chmelař byl rovněž členem tehdejších odborných společností, jako Společnosti pro výzkum dítěte v Brně, kde byl členem výboru pro pořádání sjezdů. Pedagogické společnosti a Společnosti pedagogického muzea.

Značný podíl má Chmelař na tom, že v r. 1935 začal v Brně vycházet časopis Psychologie, který byl prvním českým psychologickým časopisem. Chmelař byl členem redakce tohoto časopisu až do r. 1942, kdy bylo jeho vydávání okupanty zastaveno. Po válce vyšly ještě dva ročníky (1949 a 1950), které sám redigoval. Poté byl členem redakce Sovětské vědy časopisu Pedagogika—Psychologie po celou dobu jeho existence. Zásluha o vznik „Sborníku prací filosofické fakulty brněnské university“ (1952), jehož byl prvním vedoucím redaktorem, daleko přesahuje rámec psychologie.

Je charakteristické pro prof. Chmelaře, že pracovní úsilí, které na universitě vyvíjel, nebylo omezeno jen na rozvoj Psychologického ústavu a katedry psychologie a pedagogiky. Ve funkci děkana (3 roky) a proděkana (7 let) filosofické fakulty učinil mnoho nejen pro zachování její celistvosti, ale i pro rozvoj řady oborů.

Své povinnosti vysokoškolského učitele vykonává až dosud s největší mírou svědomitosti. Přestože přednášel i 26 hodin týdně a přitom konal řadu služebních cest, účastnil se množství porad a rozmanitých akcí, dovedl vše zařadit tak, aby nic z toho nebylo na úkor výuky. Od r. 1946 do r. 1953 přednášel psychologii nejen na filosofické fakultě, ale také na pedagogické fakultě Brněnské university a jejích pobočkách v Ostravě, Olomouci, Gottwaldově, Svítavách, Znojmě a Jihlavě. Po několik semestrů přednášel až do r. 1949 rovněž na Vysoké škole sociální v Brně. Jeho přednášky vynikají nejen vysokou odbornou úrovní, ale i velmi úspěšným, originálně promyšleným didaktickým podáním a výchovným působením. Se zdarem vychovával tisíce posluchačů učitelských a jiných oborů a vychoval několik desítek odborných psychologů.

Při hodnocení významu dosavadní činnosti profesora Chmelaře nelze opomenout právě tu okolnost, že má podstatný podíl na zřízení samostatného odborného studia psychologie, které bylo nejdůležitějším předpokladem pro vývoj československé psychologické vědy a pro skutečně odborné řešení psychologických problémů v praxi.

S Chmelařovou péčí o zajištění výchovy odborných psychologů je v hluboké vnitřní spojitosti jeho iniciativní a činnorodá práce na půdě ČSAV.

Až do r. 1961, kdy došlo k reorganizaci této naší vrcholné vědecké instituce, byl zástupcem předsedy její VI. sekce a zástupcem předsedy Psychologické komise, zřízené při této sekci v r. 1957. Po reorganizaci ČSAV se stal členem kolegia pedagogika—psychologie a předsedou jeho psychologické a ediční komise. Významně se podílel na řízení komplexního úkolu XIV — „Škola a výchova v etapě dovršení socialismu a přechodu ke komunismu“, začleněného do státního plánu vědeckovýzkumných úkolů a je koordinátorem dílčího úkolu XIV-2-2 „Psychologické základy výchovy v komunistické společnosti“.

Vysoce je třeba ocenit trpělivé úsilí, které již po několik let vynakládá v různých jednáních týkajících se přípravy a schválení návrhu na zřízení Psychologického ústavu ČSAV, přestože dosud nebylo dosaženo žádoucího cíle.

Obraz o tom, v jakém rozsahu profesor Chmelař přispíval a přispívá k řízení badatelské práce jak v psychologii, tak i v pedagogice, je nutno doplnit ještě alespoň o výčet dalších funkcí, které profesor Chmelař zastává a zastává. Tak byl členem kabinetu pedagogických věd ČSAV a po jeho přetvoření v ústav se stal členem vědecké rady Pedagogického ústavu J. A. Komenského v Praze, dále je členem vědecké rady Výzkumného ústavu pedagogického v Praze a členem vědecké rady Psychologického laboratoria Slovenské akademie vied. Je rovněž členem redakčních rad časopisů „Československá psychologie“ a „Pedagogika“.

Širokou veřejnou a odbornou činnost rozvíjí profesor Chmelař v Československé psychologické společnosti při ČSAV, na jejímž založení v r. 1958 měl podstatný podíl. První pevnou organizační formu v poválečné době dostala v Československu činnost psychologů právě na Moravě, a to v r. 1953, kdy byl pod patronací profesora Chmelaře založen při katedře psychologie brněnské university Kroužek psychologů v praxi. Pracovní zasedání Kroužku se hned od počátku zúčastňovala také řada psychologů z Čech i ze Slovenska. Tak profesor Chmelař pomohl vytvořit základnu, která zásadně přispěla nejen k výměně odborných pracovních zkušeností, ale v dalších letech také k organizování klinických psychologů z Moravy, Čech i Slovenska ve vlastních organizačních jednotkách při některých sekcích (především psychiatrické) Československé lékařské společnosti J. E. Purkyně. Pod zkušenými vedením profesora Chmelaře vykonalo předsednictvo Kroužku záslužné dílo při vypracovávání popisu práce psychologa v hlavních odvětvích praxe, při jednáních se zástupci příslušných oborů a ministerstev apod. Lze říci, že založení Československé psychologické společnosti bylo jen logickým vyústěním již bohatě rozvinutého organizování práce psychologů na různých úsecích praxe, kterému hned od jeho počátku věnoval profesor Chmelař mnoho svých sil.

V Československé psychologické společnosti zastává funkci prvního náměstka Společnosti, je předsedou Moravské pobočky Čs. psychologické společnosti v Brně a do r. 1961 byl předsedou sekce pedagogické psychologie. Z titulu svých funkcí ve Společnosti prosazoval a prosazuje energicky jak na půdě Společnosti, tak na mnoha konferencích, poradách a kompetentních institucích myšlenku zřízení soustavy výchovně psychologického poradenství, která by účinně přispívala k správné výchově k povolání a jeho volbě, a k nápravě a prevenci difiцитů u naší mládeže. Stejně přesvědčeně prosazuje myšlenku zajištění psychologické péče o duševní hygienu naší dospělé populace.

V řízení a organizování psychologické práce podporuje profesor Chmelař zásadu světové orientace. Sám úspěšně reprezentoval Čs. psychologii na vědeckých kongresech a konferencích v zahraničí. Svými referáty vždy přispíval k dobré mezinárodní pověsti naší psychologie.

Pedagogická a neobvykle rozsáhlá a pokroková veřejná odborná je u profesora Chmelaře zcela organicky spjata s činností politickou. Již během studií středoškolských se aktivně zúčastnil pokrokového hnutí mezi mládeží. V roce 1926 vstoupil do sociálně demokratické strany a v roce 1948 byl přijat za člena KSČ. Ve stranickém životě, kterého se velmi aktivně zúčastňuje, zastával řadu funkcí, které všechny bez ohledu na jejich velikost, zastával se stejnou svědomitostí. Z významných funkcí jmenujeme alespoň členství ve školské komisi ÚV KSČ v letech 1957–1959 a od května 1959 členství v aktivu odd. školství, vědy a umění ÚV KSČ.

Veřejná odborná činnost, činnost politická, pedagogická i badatelská je u profesora Chmelaře v dokonalé shodě s vývojem jeho světového názoru. Již od svých studijních let rázně odmítal idealistické koncepce v psychologii. Jeho starší studie jsou založeny na reflexním pojetí duševna a jejich filosofickým pozadím je živelný materialismus, se kterým se setkáváme u starších materialisticky orientovaných badatelů v přírodních vědách. S dialektickým materialismem se seznamuje již v r. 1945. V té době zařazuje také do svých přednášek výklady o učení I. P. Pavlova o vyšší nervové činnosti. Po vstupu do KSČ prohlubuje profesor Chmelař studium marxismu v celém jeho rozsahu ještě intenzivněji a na jeho základě přehodnocuje a zpevňuje své materialistické chápání duševna.

Porozumění pro problémy praxe, s níž byl profesor Chmelař spojen, a pokroková orientace filosofická, rozhodovaly o výběru vědeckovýzkumných témat i o metodologickém přístupu k jejich řešení.²

Během svého učitelského působení ve zvláště školce pro tělesně vadné v Brně-Králově Poli (1926–1931) vědecky zpracoval jednak bohaté zkušenosti, které získal každodenním stykem s dětmi a jednak se věnoval výzkumnému řešení některých psychologických problémů z této oblasti.

Výsledkem této práce byly následující publikace: „Psychická struktura dítěte zmrzačeného a její důsledky pro pedagogiku“ (1927), „K dnešnímu stanovisku v psychologii a pedagogice zmrzačených“ (1930), „Ukázky některých anomálních konfigurací prstů při držení písátka za účelem diagnostickým a nápravně pedagogickým“ (1930), „Vliv ozařování X-paprsky na písmo Littleových“ (1930) a „Doba sensorimotorické reakce jednoduché a složené u dětí tělesně normálních a abnormálních“ (1931). Všechny tyto práce přinesly nové cenné poznatky jak pro psychologickou teorii, tak pro praxi při výchově dětí tělesně vadných. V obou směrech lze s úspěchem z těchto poznatků čerpat ještě dodnes.

Druhá oblast Chmelařovy badatelské práce v psychologii je spojena s jeho praktickou poradenskou a organizátorskou činností na úseku psychologické problematiky volby povolání (1930–1941). Jeho obecné teoretické pojetí poradenství v tehdejších kapitalistických podmínkách bylo správné stejně tak jako teoretická koncepce samotného psychologického vyšetřování uchazečů o povolání včetně vypracování psychologického posudku, která neztrácí nic ze své platnosti ani v podmínkách socialismu. Své názory publikoval především v práci „Poradny pro volbu povolání“ (1932). Při své poradenské činnosti prověřil řadu objektivních diagnostických psychologických metod známých do té doby jen v zahraniční psychologické literatuře a sám navrhl některé nové metody. Výzkumně zkoumal dotváření schopností a sklonů dětí v době puberty. Výsledky těchto zkoumání jsou uloženy ve studii „Puberta a volba povolání“ (1934) a ve stati „Matka a dospívající dítě“ (1936).

Učitelská praxe na normálních školách byla Chmelařovi podnětem k psychologickému řešení didaktických a výchovných problémů. Z této oblasti je třeba uvést především následující práce: „Vliv sluchových dojmů na duševní výkonnost“ (1935), „Psychologické předpoklady didaktických metod na měšťanské škole“ (1936–1937), „Názory našich dětí o školních trestech“ (1935) a „Poznání zobrazených předmětů“ (1948). V poslední citované práci řeší otázku, jaké znaky mají mít obrázky v učebnicích, aby plnily svou didaktickou funkci při správné tvorbě pojmů. Svě názory na úlohu psychologie v budování socialistické školy publikoval v programovém článku „Úloha psychologie v přestavbě naší školy“ (1960).

Nejvyšší spojitost, která existuje mezi dětskou a pedagogickou psychologií se plně zobrazila i ve Chmelařově díle. Vděčným objektem pedopsychologických výzkumů mu byly také jeho vlastní děti. Pedopsychologickou literaturu obohatil o řadu nových poznatků, zejména v oblasti vývoje předmětného poznání u dětí, kde je nutno zdůraznit přínos k řešení problémů apercepce a myšlení. Výsledky tohoto bádání uveřejnil v práci „Poznání předmětů z jejich vnímaných částí dětmi v raném věku“ (1941 a 1942). Avšak i výsledky bádání o genesi motorické struktury kresbného pohybu u dítěte, uložené v práci „Utváření volních kresbných pohybů u dítěte v raném dětství“ (1946), jsou originální a vyplňují ve světové literatuře pedopsychologické citelnou mezeru ve znalostech o dětské kresbě, která byla do té doby studována převážně z hlediska psychického obsahu kresby. Kromě problematiky myšlení a grafomotoriky zaměřil Chmelař svůj vědecký zájem také na smyslovou činnost dítěte. Napsal shrnující a kritickou studii „Výzkum výkonnosti dětských smyslů ve věku předškolním“ (1936). Shrnuje zde dosavadní výsledky výzkumů na tomto poli a opírá se přitom o své vlastní poznatky.

Tato práce představuje jakýsi most, který v Chmelařově vědecké tvorbě vede ke dvěma problémovým okruhům převážně teoretického — obecně psychologického charakteru. Jsou to otázky obecných zákonitostí vnímání včetně některých otázek představování a otázky obecných zákonitostí pozornosti. Můžeme sledovat, jak prolínají celým životním dílem profesora Chmelaře — od počátků jeho badatelské činnosti až do současné doby.

Chmelařovy výzkumy na tomto úseku vynikají velkou metodickou přesností a použitím důmyslně konstruovaných aparatur podle vlastních návrhů.

První prací, kterou prof. Chmelař uveřejnil z okruhu problémů vnímání je studie z r. 1926 „Vnímání tvarů v indirektním vidění u barvoslepeho“. Celým rozsáhlým komplexem problémů indirektního vidění se zabývá ve své habilitační práci „Vnímání tvarů v indirektním vidění“, v níž spojuje výsledky výzkumů získané během pobytu v Lipsku s výsledky nových experimentů prováděných v r. 1937 v Brně.

Těmito pracemi se profesor Chmelař dostává k otázce dynamiky vjemů. Prvním, a je třeba říci, že úspěšným jeho pokusem o proniknutí do procesu utváření vjemové struktury je práce: „Rychlost sukcesivního postřehu optického jednotlivých částí složitěho předmětu a jeho vjemová struktura“ (1949).

Dalším příspěvkem k odhalení dynamiky vjemové struktury je publikace: „Příčiny změny velikosti tvaru a horizontálního směru negativního paobrazu předmětů“ (1953). Profesor Chmelař zde dokazuje, že Volkmanův přečnuje při svém výkladu změnu horizontálního směru paobrazu vliv představ. Komplexní vjem velikosti, tvaru, směru paobrazu i předmětu je nutno podle prof. Chmelaře chápat nikoliv staticky, ale dynamicky, s přihlédnutím k objektivním vjemovým podmínkám, které se mění a které se odrážejí ve změnách vjemech.

K problematice indirektního vidění, ve které se rovněž zaměřuje na utváření vjemové struktury, se profesor Chmelař vrací v r. 1959, a to ve studii „Vnímání a odhad velikosti předmětů v indirektním vidění“. Zde dokázal, že Weberův zákon neplatí pro odhad velikosti úhlů ani v indirektním ani v přímém vidění. Z dalších zjištění je třeba alespoň přehledně uvést následující: a) Nelze určit velikost úhlů (předmětů) v celém zorném poli, ale jen v té jeho zóně, kdy obraz předmětu se nachází na sítnici přibližně 20° až 49° od fovey centralis. b) Roz-

sah zorného pole se zväčšuje u barvoslepých pro červenou a zelenou barvu. c) Odhad velikosti závisí na velikosti a položení úhlu. d) Tvary viděné indirektně se oproti tvarům viděným přímo jeví jako labilnější. Proto jejich odhad je méně určitý. Se změnou formy předmětu se totiž také mění i jeho velikost. e) Vjemová struktura zorného pole není při nepřímém i přímém vidění statická, ale je dynamická a kusá (nikdy neobsahuje všechny části složitého předmětu). Na její kvalitě se podílí selekce při vytváření dočasných spojů v centrálním nervovém systému, která je ovlivňována kromě neurodynamiky také strukturou pozorovaných objektů.

Na základě analýzy zjištěných faktů ukazuje prof. Chmelař, že vnímání a odhad (srovnávání) velikosti předmětů (úhlů) v indirektním vidění je závislé na těchto základních faktorech:

- a) na vnějším podnětu, jeho struktuře a umístění v prostoru,
- b) na transformaci podnětu světlolomnými medii,
- c) na různém topickém podráždění retiny podnětem, na vzruchu a nervových procesech vznikajících na jeho základě,
- d) na kvalitě zrakových počítků,
- e) na kvalitě svalových počítků, vznikajících při pohybu očí (popřípadě i při akomodaci očí),
- f) na reprodukci představ, na různých druzích soudů o velikosti, jakož i na celé dosavadní zkušenosti a cviku,
- g) na dynamice vjemové struktury,
- h) na rozdílu uvědoměných obsahů z direktního a indirektního vnímání z různých míst (částí) indirektního vidění.

Tyto faktory se uplatňují při vnímání velikosti předmětů různě, jsou v různých vztazích, působí celistvě v jednotě, takže je nutno jejich účín experimentálně zjišťovat. I když jde o práci na prvý pohled ryze teoretickou, jsou nesporné i její důsledky pro praxi. Bez znalostí zákonů vnímání nemůžeme např. úspěšně řešit řadu problémů v takových povoláních (letci, jeřábíci, řidiči, operátoři apod.), kde úspěch pracovního výkonu je do značné míry závislý na optickém vnímání.

K experimentálnímu výzkumu vlastní dynamiky optické vjemové struktury přistupuje prof. Chmelař v další práci publikované r. 1961 pod názvem „Vliv doby trvání jednoduchých a složitých optických podnětů na dynamiku optických vjemových struktur“. V této studii vychází ze svého poznatku, že vjemová struktura téhož předmětu se během vnímání mění, je dynamická, vyvíjí se, ale ne tak, aby se stále zdokonalovala a tendovala ke stále větší úplnosti, shodě s vnějším předmětem v jednom vjemovém aktu. Experimentálně zjišťoval: a) jak se mění optická vjemová struktura při sukcesivních krátkodobých nazíráních na týž podnět; b) jaký vliv má na optickou vjemovou strukturu zkrácení doby trvání optického podnětu; c) lze-li účín zkrácení doby trvání optického podnětu nahradit úměrným zvýšením intenzity osvětlení předmětů. Odpovědi, které prof. Chmelař na tyto otázky podává, lze shrnout přehledně takto: Ad a) optická vjemová struktura se mění intraindividuálně i interindividuálně v jednotlivých vjemových aktech. Některé části objektu, vnímané v předchozím vjemu se v novém aktu neuvědomují. V dalších aktech se uvědomují některé dříve uvědoměné části a některé nové části. Z toho vyplývá, že jednotlivé vjemové akty nejsou totožné a že se v průběhu optického krátkodobého sukcesivního vnímání přetvářejí. Ad b) Obsahy jednotlivých vjemových aktů z expozičních trvajících 1 vteřinu a 1/50 vteřiny jsou při složitějších objektech chudší než u vjemů, které vznikají nazíráním na tytéž předměty po dobu dvou a více vteřin. Při krátkodobých expozičních (1 vt., 1/50 vt.) je diskriminační schopnost snížena, proto si neuvědomujeme velmi malé tvary, které vnímáme při expozičních trvajících dvě a více vteřin. Ad c) Zkrácení doby trvání podnětu nelze plně nahradit zvýšením jeho světelné intenzity. Vjemy se kvalitativně liší (mění se kvalita barev, úroveň diskriminace drobných útvarů aj.). Profesor Chmelař zde dokazuje, že fotochemický zákon Bunsen—Roscoeův není plně aplikovatelný na percepci složitých statických předmětů.

Poznatky o dynamice optických vjemových struktur vedly profesora Chmelaře k tomu, aby si postavil otázku, jaký vliv má tato dynamika na postřeh částí statického složitého objektu a částí dynamického složitého objektu v zorném poli. Tento problém zkoumal na řídicích aut a o výsledcích jeho řešení referoval na XIV. mezinárodním kongresu pro užitou psychologii v Kodani v r. 1961 (název referátu: „Über den Einfluss der Dynamik optischer Wahrnehmungsstrukturen auf die optische Merkfähigkeit von Objekten im Gesichtsfelde bei Kraftwagenlenkern“). Vliv dynamiky optických vjemových struktur na optický postřeh objektů v zorném poli se u statického složitého objektu projevoval různě dlouhou dobou postřehu jeho jednotlivých částí, u dynamického složitého objektu přehlédnutím některé jeho části. Výkon v optickém postřehu částí složitého dynamického objektu v zorném poli se ukázal statisticky významný pro posuzování schopnosti k výkonu řídiců v praxi a v tomto směru signifikantnější než výkon v optickém postřehu částí složitého statického objektu.

Vlastní hluboké studium v oblasti vnímání a velký osobní zájem o umění dalo prof. Chmelařovi nejlepší předpoklady pro napsání studie „Vnímání a umělecky ztvárněná skutečnost“ (1958). Ukazuje, že umělecky ztvárněná skutečnost obsahuje i skutečnost poznanou myšlením, což ji kvalitativně obsahově odlišuje od skutečnosti vnímané.

S faktem uplatnění pozornosti v procesu vnímání jsou spojeny Chmelařovy experimentální výzkumy pozornosti, které, jak jsme se dříve zmínili, představují druhý okruh problémů jeho teoretickoexperimentálního bádání. Předmětem jeho vědeckého zájmu je zde trvání aktivní optické a akustické pozornosti. Trváním pozornosti rozumí prof. Chmelař celkovou délku doby, po kterou individuum dovede aktivně, úmyslně trvale vnímat určitý objekt zaměření. Vnitřní svázanost obou ústředních problémů profesora Chmelaře je tedy více než zřejmá a není jí třeba při této příležitosti zvláště rozebírat. O problematice pozornosti vydal prof. Chmelař 3 monografické studie: 1. „Vývoj trvání aktivní optické pozornosti dětí 6—11letých“ (1935), 2. „Vývoj aktivní optické pozornosti dětí 12letých a starších“ (1936), 3. Trvání aktivní akustické pozornosti“ (1957). V prvních dvou studiích stanovil vývojovou křivku průběhu trvání optické pozornosti, zjistil dynamické pozornostní typy a stanovil vývojové stupně výkonnosti pozornosti u dětí mladšího a staršího školního věku a u dětí zvláštní školy. Cílem třetí studie bylo zjistit, jak kolísá aktivní akustická pozornost během jednohodinového sluchového vnímání souvislého smysluplného textu. Výsledky pokusů dokazují, že při akustickém vnímání řeči i při maximálním volném pozornostním úsilí nevnímáme, neuvědomujeme si některé slovní podněty, některá slova. Profesor Chmelař rozlišil 3 typy akustické pozornosti u pokusných osob 17—35letých: 1. Typ s delší dobou soustředěnosti, u něhož se vyskytoval malý počet krátkodobých odklonů pozornosti; 2. Typ s kratší dobou soustředěnosti, u něhož převládaly kratší doby trvání pozornosti, způsobené větším počtem odklonů pozornosti; 3. Typ s větším počtem déle trvajících odklonů pozornosti. S pokračující pracovní činností nedocházelo v průběhu 1 hodiny k postupnému prodlužování odklonů aktivní akustické pozornosti a ke zkracování dob trvání aktivní akustické pozornosti.

V současné době má prof. Chmelař již připraveny dvě nové původní metody, které mu dovolí srovnat výsledky paralelního výzkumu trvání aktivní pozornosti a aktivní akustické pozornosti. Připravuje se rovněž k elektroencefalografickému studiu pozornostní aktivity. Podle plánu své vědeckovýzkumné práce zahájí experimenty v r. 1964.

Událostí svého druhu, kterou nedočkavě od profesora Chmelaře očekávají nejen psychologové českoslovenští, ale i zahraniční, bude vydání knihy *Psychologické praktikum*. Bude to soubor několika set experimentálních psychologických metod, jejichž je prof. Chmelař, zejména v jejich klasické formě, nejlepším našim znalcem. Bezprostředně současné a nastávající období v činnosti prof. Chmelaře je vůbec předznamenáno přípravou a publikací základních děl

v oboru psychologie. Tak právě v polovině roku 1962 byl pod jeho vedením dokončen a předán do tisku překlad Rubinsteinových Základů obecné psychologie. Dále je prof. Chmelař hlavním redaktorem připravovaných celostátních učebnic pedagogické psychologie, která bude odevzdána do tisku v r. 1964 a obecné psychologie, která bude dokončena později.

Tolik alespoň k poodhalení pohledu do dílny dnešních a zítřejších dnů prof. Viléma Chmelaře.

Činnost profesora Chmelaře je názorným příkladem té skutečnosti, že pro duševního pracovníka je každá společensky určená hranice pro sebezaslouženější odpočinek hranicí umělou. Těm, kdo s profesorem Chmelařem denně žijí a pracují, se oprávněně zdá, že běh času se od jeho pětadesátin obrátil. Jeho pracovní plány jsou velkorysé a reálné, jeho tvůrčích sil neubývá, ale právě naopak v posledních letech se jeho vědeckovýzkumná a vědeckoorganiza-torská práce přímo násobí.

Jako málokterému vysokoškolskému učiteli podařilo se mu uvést v harmonický soulad 3 základní složky činnosti vysokoškolského učitele: vlastní učitelské působení, vědeckovýzkumnou práci a veřejnou činnost.

Dokázal si uchovat lásku k faktům a věrnost experimentální metodě i když v období kultu osobnosti musel právě pro tyto své vlastnosti odolávat velkému nepochopení ze strany některých dogmatických pracovníků zejména z oboru filosofie.

Profesor Chmelař má to štěstí, že se dožívá vysokého společenského ohodnocení výsledků své práce. V r. 1958 mu prezident ČSSR udělil vyznamenání „Za vynikající práci“ s poukazem na příkladnou pracovní obětavost a iniciativu, již prokázal jako vysokoškolský učitel a dlouholetý akademický funkcionář a s poukazem na jeho úspěšnou práci v oboru experimentální psychologie. Společenské uznání jeho dosavadního díla bylo korunováno Řádem práce, který mu z pověření prezidenta ČSSR předal v den 70. narozenin prezident ČSAV akademik Šorm.

Vážený soudruhu profesore, spolu s Vámi prožíváme radost z vysokého uznání, které se Vám dostalo. Illuce si vážíme Vašich znalostí, výsledků Vaší vědecké práce a vůbec všeho, co jste pro rozvoj našeho vědeckého oboru a jeho společenského uplatnění vykonal. Vážíme si Vašeho přátelsky blízkého vztahu k nám, svým žákům a spolupracovníkům. Zato vše Vám při této příležitosti děkujeme a přejeme Vám ještě dlouhá léta plného zdraví i duševní pohody a další úspěchy ve vědecké práci.

Boleslav Bárta a Vladimír Smékal.

P O Z N Á M K Y

¹ B. Bárta, Psychologie na Moravě, Zprávy Československé psychologické společnosti při Československé akademii věd, II (1960), č. 2, str. 9—25.

² Podrobněji informujeme jen o těch publikacích prof. Chmelaře, které vyšly po roce 1952. Práce vyšlé do roku 1952 podrobně zhodnotila L. Kolářiková při příležitosti šedesátých narozenin profesora Chmelaře ve svém článku „Vědecké dílo prof. Dr. Viléma Chmelaře“, SPFFBU, ročník III, číslo 1, řada filosofická (B) č. 2, str. 9—29.

Soupis prací prof. dr. Viléma Chmelaře za léta 1913—1961

1913

1. Několik dat o obecném školství v okresech přerovském a hranickém r. 1912. Přerovský obzor 4, 1913, 21—22 (pod pseudonymem Hynek).

1926

2. Vnímání tvarů v indirektním vidění u barvoslepečého. Česká mysl 22, 1926, 21—34.

1927

3. Psychická struktura dítěte zmrzačeného a její důsledky pro pedagogickou praxi 1927. Vydal Zemský spolek pro léčbu a výchovu mrzáků na Moravě. Rok 1926 v péči o zmrzačené na Moravě a ve Slezsku. Str. 23—24.

1929

4. Výzkum psychický. Rok 1928 v péči o zmrzačené v zemi Moravskoslezské. Brno 1929, str. 17—18. Nákladem Zem. spolku pro léčbu a výchovu mrzáků na Moravě a ve Slezsku.

1930

5. K dnešnímu stanovisku v psychologii a pedagogice zmrzačených. Vydal Zem. spolek pro léčbu a výchovu mrzáků na Moravě 1930.
6. Prvních deset let péče o zmrzačené v zemi Moravskoslezské, str. 16—22, 30, 34, 35, 53. Brno 1930. Vydal Zem. spolek pro léčbu a výchovu mrzáků na Moravě a ve Slezsku v Brně, Králově Poli.
7. Ukázky některých anomálních konfigurací prstů při držení písátka za účelem diagnostickým a nápravně pedagogickým. Nár. škola ČSR. Zkušenosti a směrnice. Knihovna Spol. pedagog. musea v Brně, sv. I, Brno 1930, 246—254.
8. Vliv ozařování X paprsky na písmo Litlevců. Nár. škola ČSR 1930, str. 255—261.
9. Výzkum psychický. Rok 1929 v péči o zmrzačené v zemi Moravskoslezské, Brno 1930, str. 12—13. Nákl. Zem. spolku pro léčbu a výchovu mrzáků na Moravě a ve Slezsku.

1931

10. Doba sensomotorické reakce jednoduché a složené u dětí tělesně normálních a abnormálních. Čtvrtý sjezd pro výzkum dítěte v Bratislavě, Praha 1931, 412—431.
11. VII. sjezd Československé společnosti ortopedické. Péče o mládež 10, 1931, 270—272.

1932

12. Akumetry . . . Péče o mládež 11, 1932, 88a—88b.
13. Co s dorůstající mládeží. Věstník Ústředního spolku jednot učitelských na Moravě 1932.
14.* H. Reinhardt (Berlín), Studien zur Eignung zum Konstrukteurberuf. Industrielle Psychotechnik. S. 263—265. Péče o mládež 11, 1932, 24—25.
15.* Hugo Klose, Johann Remenovsky, Die Führung der Fürsorgekanzlei in der Bezirksjugendfürsorge. Vydala Die Deutsche Landeskommission für Kinderschutz und Jugendfürsorge in Mähren, Brno, Janská 12, str. 57. Péče o mládež 11, 1932, 163a.
16.* J. Miklas: Volená povolání hochů v poměru k výsledkům zkoušky inteligence. Péče o mládež 11, 1932, 87a—b.
17. K analýze pracovní rychlosti. Péče o mládež 11, 1932, 54b—55b.
18.* Karel Hlavsa: Tělesný vývoj českých školních dětí na Zatecku. Zatec 1931. Zvláštní otisk z IV. výroční zprávy čs. stát. ústavu uč. v Žatci. Nákladem vlastním. Str. 16. Péče o mládež 11, 1932, 124b.
19. Nač nejvíce umírá obyvatelstvo v ČSR. Péče o mládež 11, 1932, 90s.
20. O významu psychotechnických zkoušek pro fotografy. Čsl. deník 14, 17/4, 1932.
21.* Péče o válečné poškozence v zemi Moravskoslezské. Péče o mládež 11, 1932, 109a—110a.

22. Poradny pro volbu povolání. Sb. Výchova dorostu, Zemské ústředí osvět. sboru v Brně. Brno 1932, str. 76—125.
23. Pracovní metody v poradně pro volbu povolání v Lipsku. Péče o mládež 11, 1932, 100—104.
- 24.* Rychlá působnost jednoduchých a složených reakcí. (Béla Sándor: Schnelle Aufeinanderfolge einfacher und zusammengesetzter Reaktionen, Industrielle Psychotechnik, 9. Jahrg., II. 1, S. 1—13, 1932.) Péče o mládež 11, 1932, 87b—88a.
- 25.* VII. mezinárodní psychotechnický kongres v Moskvě ve dnech 8.—13. září 1931. Péče o mládež 11, 1932, 89a.
26. Seznam odborných, středních a vysokých škol v ČSR. Péče o mládež 11, 1932, 89b.
27. Seznam odborných, středních a vysokých škol v ČSR. Vydala Česká zemská péče o mládež na Moravě v Brně. 1. vyd. 1932. 2. opravené a doplněné vydání 1937, 53 stran.
28. Transpiroskop. Péče o mládež 11, 1932, 54.
- 29.* Valná schůze Pedagogického muzea. Péče o mládež 11, 1932, 109b.
30. V kterých oborech povolání je největší nezaměstnanost. Péče o mládež 11, 1932, 54a—b.
- 31.* Vliv světla na lidský organism (Univ. prof. MUDr. B. Frejka, přednáška v Mor. hygienickém muzeu 5. 3. 1932). Péče o mládež 11, 1932, 159a—160b.
32. Význam psychotechnických zkoušek. Československý deník 14, 17/2, 1932.
- 33.* Z činnosti poradny pro volbu povolání Německé zemské komise pro péči o mládež na Moravě. (Zwanzigster, Jahresbericht der Deutschen Landeskommission für Kinderschutz u. Jugendfürsorge in Mähren, Brünn, 1931). Péče o mládež 11, 1932, 25.
- 34.* Z činnosti zemského úřadu práce v Brně. Péče o mládež 11, 1932, 88b—98a.
- 35.* Zdánlivá a pravá morální slabomyslnost. Péče o mládež 11, 1932, 58—60.
36. Zjišťování schopností ke středoškolskému studiu na vyšším stupni. Péče o mládež 11, 1932, 25.
37. Z poradny pro volbu povolání v Berlíně. Péče o mládež 11, 1932. 8—11.
- 38.* Činnost zemského úřadu práce v r. 1932. (Z XIX. výr. zprávy zem. úřadu práce v Brně.)

1933

- 38.* Činnost zemského úřadu práce v r. 1932. (Z XIX. výr. zprávy zem. úřadu práce v Brně za rok 1932). Péče o mládež 12, 108b.
39. Hluchoněmí a volba povolání. Poradny pro volbu povolání. Péče o mládež 12, 1933, 24a—b.
40. Jaký bude pravděpodobný počet dorostu školu opouštějícího v následujících 13 letech. Péče o mládež 12, 1933, 25a.
- 41.* Mzdové poměry v Čechách, na Moravě, Slezsku a Podkarpatské Rusi v roce 1929. Státní úřad statistický ČSR. (Zprávy st. úř. st., roč. XIII, čís. 110, 1932). Péče o mládež 12, 1933, 24b.
- 42.* Osvědčení žáků obecných škol v povolání, kteří méně prospívali. Ze zprávy Dr. Valentiner (Berufsbewählung zurückgebliebener Volksschüler, Psychotechnische Zeitschrift, Nr. 6, Jahrg. 7, S. 188). Péče o mládež 12, 1933, 108b.
43. Vliv délky pracovní doby na konečný výsledek inteligenční zkoušky. Péče o mládež 12, 1933, 108a—b.
44. Volba povolání. Lidové noviny 10/6, 1933.
45. Volba povolání. Slovník národohospodářský, sociální a politický. Praha 1933. Díl III, str. 639—640.
46. Význam odborných vzdělání. Lidové noviny 10/6., 1933.
- 47.* Zemská rada živnostenská a úřad na zvelebování živností v Brně 1907—1932, činnost v letech 1927—1932 souborných zpráv díl IV, str. 106. Péče o mládež 12, 1933, 108b.

1934

48. České poradny pro volbu povolání na Moravě. Psychotechnická ročenka, 1934, Praha 1934, 88—91.
- 49.* Činnost poradny pro volbu povolání v Plzni za první pololetí 1933. Péče o mládež 13, 1934, 22b—23b.
- 50.* Jakou hodnotu mají posudky získané o uchazeči pro povolání na základě rozmluvy s uchazečem. (Walter Ast, *Bewährung von Gesprächsproben, Industrielle Psychotechnik*, 1. Jahrgang, 1934, S. 15—17.) Péče o mládež 13, 1934, 194a—b.
51. Potřeba pravidelné evidence veškeré nabídky a poptávky po pracovních silách z řad dorostu. Péče o mládež 13, 1934, 99—101.
- 52.* Problémy volby povolání na VIII. mezinárodním psychotechnickém kongresu v Praze 11.—15. září 1924. Péče o mládež 13, 1934, 252.
53. Puberta a volba povolání. Pátý sjezd (první slovanský) pro výzkum dítěte v Brně 28.—31. října 1933. Brno 1934, 235—259.

1935.

54. Der Einfluss der Gefühlskomponenten auf die Berufswahl der Jugend in der Pubertätszeit. Psychotechnische Tagung. Wien 1935.
- 55.* Inž. arch. Fr. Kučera—Olga Košutová: Prostorové kreslení (od hranolu k interieuru a architektuře). III díly. (Nové školy 8, 1934—1935, 217a—b.
56. Kontrola pracovních method a návštěva hostí. Pohled do práce měšťanské školy dívčí v Brně na Kotlářské. Brno 1935, 48—49.
57. Názory našich dětí o školních trestech a jejich výchovně mravní význam. Pohled do práce měšťanské školy dívčí v Brně na Kotlářské. Brno 1935, str. 8.
- 58.* VIII. mezinárodní psychotechnický kongres v Praze 11.—15. září 1934. Nové školy 8, 1934—1935, 17—19, 62—72.
- 59.* O významu psychotechnických zkoušek pro výběr učňů. VII. výroční zpráva českých živnostenských škol pokračovačích Velkého Brna za šk. r. 1934—1935. Brno 1935, 7—10.
60. Péče naší školy o volbu povolání. Pohled do práce měšťanské školy chlapecké a měšťanské školy dívčí v Brně na Kotlářské. Brno 1935, 64.
- 61.* Psychotechnický sjezd ve Vídni 4.—7. září 1935. Školské reformy 17, 1935, 132—133.
62. Psychotechnický ústav a poradna pro volbu povolání ve Vídni. Péče o mládež 14, 1935, 288—291.
63. Vliv sluchových dojmů na duševní výkonnost. Pohled do práce měšťanské školy chlapecké a měšťanské školy dívčí v Brně na Kotlářské. Brno 1935, str. 48—49.
64. Vývoj trvání aktivní optické pozornosti dětí 6—11 letých. Psychologie 1, 1935, 28—35; 113—128; 178—179.
- 65.* Zpráva o činnosti poraden pro volbu povolání Čes. zem. péče o mládež na Moravě v roce 1934. Věstník při Psychologii 1, 1935, 6—7.
- 66.* Zpráva o činnosti Společnosti pro výzkum dítěte a péči o dítě za rok 1934. Věstník při Psychologii 1, 1935, 3—6.

1936

67. Aktivní optická pozornost dětí 6—11letých. Vývoj jejího trvání. Knihovna Společnosti pedag. musea, sv. 7. Brno 1936, XIV+28 + 10 str. Nákladem Společnosti pedagogického musea, cena 8 Kč.
- 68.* Alfred Adler: „Člověk jaký jest“. Základy individuální psychologie. Přeložil Karel Vařeška. Str. 213, cena 40 Kč. Praha, Orbis 1935; Knihovna Perspektivy, sv. VI. Komenský 64, 1935—1936, 39—40.

- 69.* Činnost poraden pro volbu povolání České zemské péče o mládež na Moravě za rok 1934 a 1935. Psychotechnická ročenka II, 1936, 202—213.
- 70.* Dr. Walther Moede (Berlin): Die Leistungsprobe in der Eignungsuntersuchung, Industrielle Psychotechnik, 13. Jahrg., H. 1, S. 1—13, Berlin 1936, Psychologie 2, 1936, 40.
- 71.* Josef Šustal: Pozorování žáků na škole národní. Jan Uher: Vznik testů a jejich význam. Praha 1934. Str. 120, cena 11,20 Kč. Nákl. Čes. graf. unie v Praze. Komenský 63, 1935—1936, 39—40.
72. Matka a dospívající dítě. Péče o mládež 15, 1936, 118—121.
- 73.* PhDr. Jan Vaněk: Studie o dětském myšlení. Vydavatel. odbor Ústř. spolku jednot učitelských v zemi Moravskoslezské, Brno, 1936, cena 8 Kč, str. 72. Péče o mládež 15, 1936, 240b—241b.
74. Plán České zemské péče o mládež v Brně na organizování pomoci ohroženému dorostu na Moravě (společně s K. Kotkem). Péče o mládež 15, 1936, 156—163.
- 75.* Prof. Dr. Richard Müller-Freienfels, Berlin. Die zeitgenössische Charakterologie. Industrielle Psychotechnik 13. Jahrgang., H. 4/5. 1936, S. 97—103. Psychologie 2, 1936, 134—136.
- 76.* Psychotechnische Tagung, Wien, 4.—7. September 1935. Verlag der Arbeitsgemeinschaft für Psychotechnik in Österreich. S. 1—114. Psychologie 2, 1936, 85—88.
77. Výběr učňů pro živnostenská povolání. Předneseno v Radiojournalu. Brno 15. 9. 1936. Péče o mládež 15, 1936, 296a—297a.
78. Vývoj trvání aktivní optické pozornosti dětí 12letých a starších. (II. část.) Psychologie 2, 1936, 62—76, 147—192, 213—214.
79. Výzkum výkonnosti dětských smyslů ve věku předškolním. Sborník přednášek Kursu pro vyšší pedagogické vzdělání učitelek mateřských škol 1934—1935. Brno 1936, str. 113—142.
80. Výzkum výkonnosti dětských smyslů ve věku předškolním. Zvl. otisk ze Sb. přednášek Kursu pro vyšší ped. vzděl. učitelek mateřských škol 1934—1935. Brno 1936, stran 30.
- 1937
- 81.* Comptes Rendus de la VIII. Conférence Internationale de Psychotechnique tenue à Prague du 11. au 15. septembre 1934, Prague 1935, Orbis. (Zprávy VIII. mezinárodního kongresu psychotechnického v Praze, konaného ve dnech 11.—15. září 1934.) V. Orientation professionnelle des bacheliers, p. 391—520. (Volba povolání bakalářů, posluchačů vysokých škol.) Psychologie 3, 1937, 42—48.
- 82.* II. slovanský pedagogický kongres v Lublani (26.—28. srpna 1937). Péče o mládež 16, 1937, 284b—287a.
- 83.* II. slovanský pedagogický kongres v Lublani (26.—28. srpna 1937). Psychologie 3, 1937, 137—144.
- 84.* Druhý pedagogický slovanský sjezd v Lublani. Nár. osvobození 31/8 1937.
85. Nová vývojová fáze v pětí o dorost. Péče o mládež 16, 1937, 309a až 312a.
- 86.* O pedagogickém sjezdu v Lublani. Nár. osvobození 28/8 1937.
87. Poradny pro volbu povolání. Ottův slovník naučný nové doby. Dodatky k velikému Ottovu slovníku naučnému 1937. Díl IV, sv. 2, 1295b až 1296a.
88. Pracovní program dorostové péče. Naše obec 32, 1937, 260—263.
89. Psychologické předpoklady didaktických method na měšťanské škole. Tvořivá škola 12, 1936—1937, 73—78.
90. Spolupráce školy s poradnou pro volbu povolání. Školské reformy 18, 1936—1937, 317a—319b.

91. Trvání aktivní pozornosti u dětí duševně úchylných a volba povolání. *Péče o mládež* 16, 1937, 164—166, 195—197.
92. Trvání aktivní optické pozornosti žactva obecné a měšťanské školy (6—15letých). *Školské reformy, pedagog. příloha Českého učitele a Věstníku ústř. spolku jednot. učít. na Moravě* 18, 1936—1937, 38—41.
93. Vnímání tvarů v indirektním vidění. *Psychologie* 3, 59—136, 145—197, I—II.
94. Vývoj trvání aktivní optické pozornosti dětí 12letých a starších. Brno, *Pokorný 1937*; nákladem vlastním. Stran XVI + 48.

1938

95. Audiometr. *Pedagogická encyklopedie* 1, 1938, 67b.
96. Besedy s rodiči. *Pedagogická encyklopedie* 1, 1938, 103b—104a.
97. Besídky učňovské. *Pedagogická encyklopedie* 1, 1938, 104a—105a.
98. Besídky žáků. *Pedagogická encyklopedie* 1, 1938, 105b—106a.
99. Doležal Jan (30. III. 1902, Vnorovy na Moravě). *Pedagogická encyklopedie* 1, 1938, 366a.
- 100.* II. slovanský pedagogický kongres v Lublani od 26. do 28. srpna 1937. *Školské reformy* 19, 1937—1938, 94a—98b.
- 101.* Josef Stavěl, Hlad. Příspěvek k analýze pudu. Bratislava 1937, str. 308. Spisy filosofické fakulty university Komenského v Bratislavě, čís. XXIV. *Psychologie* 4, 1938, 100—106.
102. Rostoharovy psychologické názory. *Psychologie* 4, 1938, 114—167.
103. Rostoharovy psychologické názory. Zvláštní otisk. Přerov, Bartoš 1938, Str. 62.
104. Vnímání tvarů v indirektním vidění. Zvláštní otisk, Brno 1938, stran 134.
105. Vývoj představy děje z optických dojmů. *Psychologie* 4, 1938, 191—256.
106. Vývoj představy děje z optických dojmů. Zvláštní otisk z časopisu *Psychologie*. Přerov, Bartoš 1938. 80. 66 stran.
107. Význam poraden pro dorost — volbu povolání pro zlepšování úrovně dorostu. *Péče o mládež* 17, 1938, 137—139.
108. Zkušenosti se zakládáním poraden pro volbu povolání. *Věstník Zemské péče o mládež v Užhorodě* (květen), 1938.

1939

- 109.* Bruno Seeber, Berufseignungsprüfungen in Frankreich. *Industrielle Psychotechnik, Jahrg.* 15, H. 1/2, 1938, 53—59. *Psychologie* 5, 1939, 95—96.
- 110.* Dr. Henriette Schwung (Hamburg), Entwicklungsgesichtspunkte bei der Eignungsuntersuchung. *Industrielle Psychotechnik, Jahrg.* 16, H. 6/7, 1939, 206—213, Berlin. *Psychologie* 5, 1939, 140.
- 111.* E. R. Jaensch, Fritz Althoff, Mathematisches Denken u. Seelenform. *Vorfragen der Pädagogik v. völkischen Neugestaltung des mathematischen Unterrichts. Beihefte zur Zeitschrift für angewandte Psychologie und Charakterkunde. Beiheft* 81, 1939, 160. Leipzig. *Psychologie* 5, 1939, 142—144.
- 112.* G. Révész, Die psychologische Bedeutung der musikalischen Erziehung bei Minder-sinnigen u. Sinneschwachen. *Acta Psychologica, Vol. IV, No 3, str.* 361—382, 1939. *Psychologie* 5, 1939, 139—140.
- 113.* H. J. Firtgau, Berufseignung u. Persönlichkeit u. die Methoden u. Ergebnisse der neueren Persönlichkeitsforschung. *Zeitschrift für Arbeitspsychologie und praktische Psychologie im allgemeinen. Jahrg.* 11, 1938, 43—49, 167—178. *Psychologie* 5, 1939, 90—93.
- 114.* Kurt Leyer, Tiefenwahrnehmung in den Entwicklungsphasen. *Zeitschrift für Psychologie, Beiheft* 146, 1939, H. 4—6, str. 229—279, *Psychologie* 5, 1939, 94—95.

115. Poradny pro volbu povolání. *Pedagogická encyklopedie* 2, 1939, 433b—435b.
116. Pracovní typ. *Pedagogická encyklopedie* 2, 1939, 446a—b.
117. Psychotechnická zkouška. *Pedagogická encyklopedie* 2, 1939, 522—524.
118. Psychotechnika. *Pedagogická encyklopedie* 2, 1939, 520b—524a.
119. Rossolimo (Gregor J. MUDr., * 1860 v Oděse, † 1928, ruský psychiatr a pedolog). *Ottův slovník naučný nové doby. Dodatky k velikému Ottovu slovníku naučnému* 1939, díl V, sv. 2, str. 745a.
120. Vztah Kallabův k dorostu. *Péče o mládež* 18, 1939, 170—171.
121. Zpráva o činnosti České zemské péče o mládež v Brně za rok 1938. Brno 1939, 100—107.

1940

- 122.* Haná vpřed. Knižně upravili K. Bartuška a J. Kondelik. Nákladem Karla Bartušky 1940. Osvětová Morava 1940 (říjen).
- 123.* Helge Ingstad, Lovci kožišin, jejich osudy a dobrodružství v severní Kanadě, Praha, Orbis 1940. Osvětová Morava (říjen), 1940.
- 124.* Rodičovské sdružení a poradny pro volbu povolání. *Péče o mládež* 19, 1940, 193—195.

1941

125. Poznávání předmětů z jejich vnímaných částí dětmi v raném věku. *Psychologie* 6, 1940—1941, 83—94, 97—113, 143—159.
- 126.* Zoran Bujas, Zagreb, Kontrast- und Hemmungsersehnungen bei disparaten simultanen Geschmackkreizen. *Industrielle Psychotechnik* 16. Jahrg., Heft 1/3, str. 81—89, Berlin 1939, *Psychologie* 6, 1940—1941.

1942

127. Poznávání předmětů z jejich vnímaných částí dětmi v raném věku. *Psychologie* 7, 1942, 6—18, 33—41.
128. Poznávání předmětů z jejich vnímaných částí dětmi v raném věku. Přerov, Fr. Bartoš, 1942, 68 stran, 55 obr. v textu.

1946

- 129.* Bibliografie. *Psychologie* 9, 1944—1946, 126—128.
- 130.* Dr. Curt Boenheim, Introduction to Present Day Psychology. (Úvod do přítomné denní psychologie.) Stuples Press. New York, London, 1946, str. 108. Cena 12/6, *Psychologie* 9, 1944—1946, 119—120.
- 131.* Karel Černocký. Duševní zdravotěda. Nákl. Jindřicha Těšika v Hranicích 1946, str. 64, za 30 Kčs. *Naše věda* 24, 1946, 98.
- 132.* L'Anée Psychologique (1940—1941), Paris 1945. Presses Universitaires de France. Stran 686, *Psychologie* 9, 1944—1946, 120—125.
133. Směry soudobé psychologie. Brno 1946, 47 stran (skripta).
134. Úvod do psychologie. Ostrava 1946, 9 stran (skripta).

1947

135. Poznání zobrazených předmětů. Brno 1947, 70 stran.
136. Utváření volných kresebných pohybů dítěte v raném věku. *Psychologie* 10, 1947, 1—11, 33—43, 117—128.
137. Psychologie dospívání. Brno 1947, 50 stran (skripta).

1948

138. Poznání zobrazených předmětů. Ročenka pedagogické fakulty Masarykovy university v Brně 1947. Brno 1948, str. 56—124.
139. Poznávání zobrazených předmětů. Komenský 73, 1948, 422—427.
140. Přehled základních pojmů pedopsychologických. Psychologie dítěte předškolního věku (skripta). Brno 1948, 2 str.
141. Přehled základních pojmů pedopsychologických. Psychologie dítěte (Psychologie žáka národní školy — I. stupeň). Brno 1948. Str. 2 (skripta).
142. Přehled základních pojmů pedopsychologických. Psychologie dospívající mládeže. (Psychologie žáka školy II. stupně) Brno 1948, str. 2 (skripta).
143. Přehled základních pojmů z psychologie. Pojmy obecné psychologie. Brno 1948. Str. 2 (skripta).
144. Psychotechnika (skripta). Brno 1948. 35 str.
145. Věda o práci. Brno 1948. Stran 48 (skripta).
146. Užitá psychologie. Brno 1948, 102 stran (skripta).
147. Psychopatologie. Brno 1948, 38 stran (skripta).
148. Česká psychologie. Brno 1948, 57 stran (skripta).

1949

149. Obecná psychologie, Brno 1949, 8 stran (skripta).
150. Rostoharovo psychologické dílo. Psychologie 11, 1948—1949, 89—105, XVI, XXII až XXIV.
151. Rychlost sukcesivního optického postřehu jednotlivých částí složitěho předmětu a jeho vjemová struktura. Psychologie 11, 1948—1949, 137—186, XVI—XVII, XXIII.
152. Utváření volních kresebných pohybů dítěte v raném věku. Psychologie 11. 1948—1949, 31—41, 49—78, XV—XVI, XXII—XXIII.
153. Užitá psychologie (skripta). Brno 1949. Str. 69.
154. Věda o práci. II. část. Problémy organisace, normalisace, racionalisace, mechanisace a produktivity práce (skripta sylabus). Brno 1949, stran 34.

1950

155. Experimentální metody v psychologii (zimní semestr 1949—1950). Brno 1950. Stran 180 (skripta).
156. Experimentální metody v psychologii. II. díl (letní semestr 1949 až 1950). Brno 1951, stran 15 (skripta).
157. Obecná psychologie (skripta — sylabus). Brno 1950. Str. 8.
158. Učební texty z psychologie. Brno 1950. Stran 41 (skripta).

1951

159. Odborná spolupráce na překladu práce D. A. Birjukova, Učení I. P. Pavlova o vzájemném působení 1. a 2. signální soustavy ve světle prací J. V. Stalina o otázkách jazykovědy. Fiziologičeskij žurnal SSSR, 1951, č. 1, str. 6—19. Sovětská věda Pedagogika—Psychologie 1, 1951, 5, 7—20.
160. Psychologie práce (skripta — sylabus). Brno 1951. Stran 105.

1952

161. Úkoly současné české psychologie. Marxisticko-leninskou ideovostí a stranačností proti kosmopolitismu a obojektivismu ve vědě. Sborník dokumentů I. ideologické konference vysokoškolských vědeckých pracovníků v Brně 27. února—1. března 1952.

1953

162. Příčiny změny velikosti, tvaru a horizontálního směru negativního paobrazu předmětu. Sborník prací filosofické fakulty brněnské univ. Brno 1953. Roč. II, č. 2—4, str. 141—160.
- 173.* Příhoda V., Úvod do pedagogické psychologie, Praha 1956, SPN, str. 385, Sborník filosofické fakulty brněnské university, Brno 1957, str. 135—137.
- 174.* Ant. Jurovský, Dicta a disciplína, Bratislava 1955, Slovenská akadémia vied, Sborník filosofické fakulty brněnské university, Brno 1957, str. 141—142.
175. Psychologie a pedagogika na filosofické fakultě v letech 1945—1957 (s dr. Boleslavem Bártou), Sborník prací filosofické fakulty brněnské university, Brno 1957, B 4, str. 121 až 129.
- 176.* Dr. V. Příhoda, Úvod do pedagogické psychologie, Praha 1956, SPN, str. 385; Věda a život, Brno 1957, č. 4, str. 230.
177. Vnímání (s profesorem dr. V. Krutou) v knize „Psychologie v našem denním životě“, Praha 1957, Naše vojsko, str. 26—46.
- 178.* Československá psychologie, Věda a život, Brno 1957, č. 11, str. 638.
- 179.* Fr. Lýsek, Hudebnost a zpěvnost mládeže ve světle výzkumu, Praha 1956, SPN; Věda a život, Brno 1957, č. 8, str. 453.
- 180.* Fr. Lýsek, Hudebnost a zpěvnost mládeže ve světle výzkumu, Praha 1956, SPN; Pedagogika, Praha 1957, č. 6, str. 733—736.

1958

181. Z projevu na VII. valném shromáždění ČSAV 15. 11. 1957, Věstník ČSAV, č. 3—4, ročník 67, Praha 1958, str. 225—226.
182. K problémům metodologie estetického vnímání, K otázkám estetické výchovy, SPN, Praha 1958, str. 74—80.
183. Krejčího psychologické názory, Čs. psychologie, roč. II, 1958, čís. 3, str. 235—251.
184. Vnímaná a umělecky ztvárněná skutečnost, Franku Wollmanovi k sedmdesátinám, Praha 1958, SPN, str. 541—547.
- 185.* O. Teysschl, Duševní vývoj a výchova novorozenců a dětí předškolního věku, Československá společnost pro šíření politických a vědeckých znalostí, Brno 1958, Krajské nakladatelství; Věda a život, č. 2, 1958, str. 107—108.
- 186.* F. Hyhlik, Metodika populárně vědecké přednášky, Čs. společnost pro šíření politických a vědeckých znalostí, Orbis, Praha 1957; Věda a život, číslo 5—6, 1958, str. 365.
187. O tušení a předtuše (K dotazu čtenáře J. N.). Věda a život, č. 3, 1958, str. 164.
188. 80 let profesora dr. M. Rostohara, Svobodné slovo, 30. 7. 1958, roč. 14, č. 180, str. 3, Brno (30 řádků).
189. Profesor dr. M. Rostohar osmdesátníkem, Literární noviny 31, 1958, str. 9, 2. 8. 1958 (16 řádků).

1959

190. Duševní hygiena a úkoly psychologa v duševní hygieně v knize „Využitie psychológie v socialistickej spoločenskej praxi“, Materiály z I. celoštátnej konferencie čl. psychológov v Smoleniciach v dňoch 8.—10. 11. 1957, Bratislava 1959, SAV, str. 280—286.
191. Činnost psychologa v záchytném dětském domově (s O. Kolaříkovou a B. Bártou) v knize „Využitie psychológie v socialist. spoločenskej praxi“, Materiály z I. celošt. konferencie čl. psychológov v Smoleniciach v dňoch 8.—10. 11. 1957, Bratislava 1959, SAV, str. 184—187.
192. Některá data o možnostech náplně psychologické praxe ve zdravotnictví (společně s B. Bártou) v knize „Využitie psychológie v socialistickej spoločenskej praxi“, Materiály

- z I. celoštát. konferencie čsl. psychologův v Smoleniciach v dňoch 8.—10. 11. 1957, Bratislava 1959, SAV, str. 287—295.
193. Psycholog Rostohar, Československá psychologie, roč. III, 1959, č. 1, str. 3—11.
194. Vnímání a odhad velikosti předmětu v indirektním vidění, Sborník prací filosofické fakulty brněnské university, Brno 1959, B 6, str. 5—38.
- 195.* Ant. Jurovský, Psychológia osvetovej práce 1958, Osvěta, Martin, Sborník prací filosofické fakulty brněnské university, ročník VIII, 1959, řada filosofická B 6, str. 114.
196. XIII. kongres Mezinárodní asociace pro užitou psychologii, Československá psychologie, ročník III, 1959, č. 1, str. 68—76 (část o psychologii práce napsal J. Krivohlavý).
- 197.* Tomáš Henek a Josef Kurfürst, Jak vychovávat v rodině děti předškolního věku k práci, Praha 1958, SPN, Věda a život, 1959, čís. 2, str. 12.
- 198.* Karel Galla, Vysokoškolská přednáška, Praha 1958, SPN, Věda a život, 1959, č. 4, str. 249.
199. Z činnosti katedry psychologie a pedagogiky na filosofické fakultě v Brně od května 1957 do května 1959 (s dr. Bártou, V. Smékalem a kolektivem), Sborník prací filosofické fakulty university v Brně, 1959, B 6, str. 115—116.
200. Zpráva o vědeckých pracích katedry psychologie a pedagogiky, Scientia pedagogica, t. V, No 1, Gand 1959, str. 55—56.
201. Správný výběr učiva — naléhavý problém naší socialistické školy, Rudé právo, č. 16, 16. 1. 1959 (výťah z obšírnějšího článku).
202. Výchova charakterových rysů dospívající mládeže (s doc. dr. B. Uhrem) v knize „Výchova dospívající mládeže“, Sborník rozhlasových přednášek a besed o výchově dospívající mládeže, Praha 1959, SPN, str. 76—84.
203. Jak vést dospívající mládež k soustavnému učení a k práci (s doc. dr. R. Konečným) v knize „Výchova dospívající mládeže“, Sborník rozhlasových přednášek a besed o výchově dospívající mládeže, Praha 1959, SPN, str. 186—195.

1960

204. Úloha psychologie v přestavbě naší školy, Pedagogika X, čís. 1, 1960, str. 83—90.
- 205.* K psychologii dětí vyžadujících zvláštní péči. Sborník statí, SPN, Praha 1958, 237 stran; Pedagogika IX, čís. 4, str. 479—481, 1960.
206. Miloš Sovák, Výchovné problémy, SPN, Praha 1960; Věda a život, čís 7, 1960, str. 435 až 436.

1961

207. Einfluss der Dynamik optischer Wahrnehmungsstrukturen auf die optische Merkfähigkeit von Objekten im Gesichtsfeld bei Kraftwagenlenkern, The XIV. International Congress of Applied Psychology, Copenhagen, August 13.—19., 1961, str. 86—87, Copenhagen 1961.
208. S dr. B. Bártou a kol. Psychologický ústav při katedře psychologie a pedagogiky fil. fak. University J. E. Purkyně v Brně, Zprávy Československé psychologické společnosti při ČSAV III, 1961, č. 4, str. 80—83.
209. U nových záhad psychiky, Mladá fronta XVII, č. 90, na str. 3, 15. IV. 1961.
- 210.* Pädagogische Psychologie für höhere Schulen. Vydal prof. dr. K. Strunz se spolupracovníky. Mnichov, Basilej 1959, stran 536; Pedagogika XII, 1961, č. 4, str. 506—508.
- 211.* PhDr. J. Koch, PhDr. Zdeněk Matějček, Psychologie a pedagogika dítěte, SZN, Praha 1960, str. 417; Pedagogika XII, č. 4, 1961, str. 306—307.
212. Über die Dauer der aktiven akustischen Aufmerksamkeit, XVI. mezinárodní psychologický kongres v Bonnu 31. VII.—6. VIII. 1960 (2 strojové stránky).

213. Vliv doby trvání jednoduchých a složitých optických podnětů na dynamiku optických vjemových struktur. Sborník prací filosofické fakulty brněnské university X, B 8, Brno 1961, str. 5—18. (Vyšlo v r. 1962.)
214. K šedesátinám prof. dr. Jana Doležala, Československá psychologie, VI, 1962, str. 110 až 116.
215. S dr. Kováčem: XIV. mezinárodní kongres pro užitou psychologii, Československá psychologie VI, 1962, str. 125—127.
216. K problematice realizace profesionální orientace, Výchova žiakov k povolaniu, Sborník materiálův z celoštátneho seminára o otázkách profesionálnej orientácie. SPN, Bratislava, 1962.
- 217.* Józef Pieter, Historia psychologii w zarysie, Katowice 1958, str. 322, Sborník prací filosofické fakulty brněnské university X, B 8, Brno 1961, str. 123 (vyšlo v r. 1962).
- 218.* Prispevki k psihologiji, Ljubljana 1960, str. 231, Sborník prací filosofické fakulty brněnské university X, B 8, Brno 1961, str. 122—123 (vyšlo v r. 1962).
- 219.* Pädagogische Psychologie für höhere Schulen. Vydal K. Strunz, Mnichov 1959, str. 536, SPFFB, B 8, 1961, str. 131—132 (vyšlo v r. 1962).
- 220.* V tisku 83 psychologických hesel, Naučný slovník ČSAV (11 stroj. stran) — některá vyšla v I. díle.

* Tituly označené hvězdičkou jsou referáty a recenze.

Renaissance studia dětské řeči

„Звонкая детская речь, прекрасная сама по себе, имеет высокую научную ценность, так как, исследуя ее, мы тем самым вскрываем причудливые закономерности детского мышления.“

(Корней Чуковский).

Jedním z témat, které prof. Vilém Chmelař často doporučoval svým posluchačům a svým žákům, bylo studium dětské řeči. Prof. Chmelař tu jasně viděl budoucí rozvoj práce v tomto oboru a chtěl, aby také naše domácí práce soutěžily s pracemi cizími. Není to téma nové, má už delší tradice, a nás i v cizině. Avšak po rozinachu cizích i našich prací na tomto poli z počátku století (uvedme si tu jako příklad aspoň práci manželů Sternových a studie Čádovy), zdálo se, jakoby téma bylo už vyčerpáno a dostatečně zpracováno. V tomto prvním období také nebyly veelku z publikovaných prací vyvozovány důsledky pro mluvní výchovu dítěte.

V posledních desetiletích však zájem o tuto tematiku znovu oživil a vedle pedagogů, psychologů a lékařů se jí začali zabývat i jazykovědci. Pronikavý rozbor vývoje dětské řeči z hlediska lingvistiky podává Roman Jakobson (Kindersprache, Aphasie und allgemeine Lautgesetze, Upsala 1941), na základě materiálu soustavně sbíraného a velmi trpělivě zpracovaného vydává svou dvoudílnou práci „L'apprentissage du langage“ (Paris 1937; 1948) Antoine Grégoire, který věří v renaissanci studia dětské řeči („la renaissance de la linguistique enfantine“; srov. *Lingua* 2, 1949, 355). Werner F. Leopold vydává svou „Bibliography of Child Language“ (Evanston 1952), kterou doplňuje ve své práci „Sur l'étude de langage enfantin“ (Paris 1952) Marcel Cohen, který věří, že v budoucnosti budou zřizovány pro studium dětské řeči samostatné katedry. („Une science bien organisée devrait comprendre des chaires de langage enfantin.“) A jako ze starších prací, zaměřených psychologicky a pedagogicky, mohou čerpat velmi vhodné doklady (pokud byly ovšem správně foneticky zaznamenány) lingvisté, v nových lingvistických pracích můžeme najít velmi četná pozorování, která budou zajímat pedagogy a psychology. V budouc-